

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Innowacje w niebieskiej gospodarce wykorzystujące potencjał mórz i oceanów w zakresie wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy”

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Sprawozdawca: **Seamus BOLAND**

Współsprawozdawca: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Dnia 13 maja 2014 r. Komisja, działając na podstawie art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Innowacje w niebieskiej gospodarce wykorzystujące potencjał mórz i oceanów w zakresie wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy”

COM(2014) 254 final/2.

Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 1 października 2014 r.

Na 502. sesji plenarnej w dniach 15–16 października 2014 r. (posiedzenie z 15 października) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 143 do 1 – 1 osoba wstrzymała się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Streszczenie wniosków i zaleceń

1.1 EKES przyjmuje z zadowoleniem dokument Komisji, którego celem jest maksymalne zwiększenie potencjału mórz i oceanów w zakresie tworzenia miejsc pracy dzięki innowacjom, ze szczególnym uwzględnieniem biotechnologii morskiej, energii oceanów i wydobycia z dna morskiego.

1.2 EKES jest zaniepokojony brakiem koordynacji środków inicjowanych przez sektor prywatny i publiczny oraz odnotowuje istnienie podobnych napięć między państwami członkowskimi. Brakuje również odpowiednich danych i systemów danych niezbędnych do uzyskania dokładnych informacji o morzach i ich potencjale utrudnia rozwój innowacji, pomimo starań podejmowanych przez szereg uczelni wyższych i instytutów naukowych we wszystkich państwach członkowskich. EKES uważa, że pozostawienie tych kwestii bez rozwiązania pozbawia Europejczyków możliwości wykorzystania nowego potencjału zatrudnienia.

1.3 EKES utrzymuje, że inicjatywa przewodnia „Unia innowacji” ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju niebieskiej gospodarki, lecz wymaga większego wsparcia ze strony Komisji, w tym niezbędnego wsparcia legislacyjnego, a także długoterminowej pomocy finansowej i bardziej szczegółowych informacji o istniejących programach innowacji.

1.4 Komitet stanowczo zaleca, by Komisja i poszczególne państwa członkowskie pilnie zajęły się wyeliminowaniem niedociągnięć wskazanych w inicjatywie przewodniej „Unia innowacji”.

1.5 EKES doradza, by oprócz przyjętego w dokumencie podejścia naukowego włączono do procesu strategię na rzecz turystyki przybrzeżnej, nie tylko w celu większego zainteresowania społeczeństwa obywatelskiego tą kwestią, lecz również po to, by odnieść korzyści ze zintegrowanej współpracy w ramach dwóch wizji tego procesu.

1.6 Komitet zaleca, by społeczności przybrzeżne i wyspiarskie przeżywające poważny upadek tradycyjnych gałęzi przemysłu, w tym rybołówstwa, zostały w pełni włączone we wszystkie etapy rozwoju niebieskiej gospodarki w celu zagwarantowania prawidłowej równowagi między badaniami i rozwojem a turystyką, co może prowadzić do stworzenia nowych miejsc pracy i dobrobytu. Formułując to zalecenie, EKES uściśla, że przedstawiciele wszystkich społeczności zaangażowanych w niebieską gospodarkę powinni uczestniczyć w merytorycznym dialogu między wszystkimi zainteresowanymi stronami. Ponadto wspomniane społeczności, a ściślej wyspy, mają wyraźny potencjał w tym względzie i mogą wnieść konkretny wkład w innowacje w niebieskiej gospodarce.

1.7 Przy opracowywaniu strategii rozwoju zatrudnienia w niebieskiej gospodarce należy koniecznie uwzględnić innowacje w takich obszarach jak przemysł stoczniowy, akwakultura, infrastruktura portowa i rybołówstwo. Ze względu na to, że mamy już do czynienia z coraz większą potrzebą spełnienia różnych wymogów środowiskowych, EKES zaleca, by wszystkie środki z zakresu strategii morskiej opracowane przez Komisję skupiły się na możliwościach zatrudnienia wynikających z dostosowywania się do nowych wymogów ochrony środowiska.

1.8 Jest jasne, że w okresie realizacji obecnej polityki zwiększanie zatrudnienia za pomocą innowacji w niebieskiej gospodarce będzie następowało bardzo powoli. W tym kontekście EKES stanowczo zaleca, by Komisja Europejska dążyła do porozumienia ze wszystkimi stronami w sprawie inteligentnego harmonogramu umożliwiającego skoncentrowanie środków w celu szybkiej realizacji wszystkich strategii.

1.9 EKES przyjmuje z zadowoleniem środki zaproponowane przez Komisję, lecz stanowczo stwierdza, że ich liczba jest niewystarczająca i że państwa członkowskie nie są w niej wystarczająco zaangażowane. W tym kontekście konieczne jest zorganizowanie specjalnego szczytu UE na temat niebieskiej gospodarki przed 2016 r. Jego uczestnikami byłoby ministrowie odpowiedzialni za gospodarkę morską i pokrewne kwestie. Celem byłoby nadanie priorytetowego znaczenia kluczowym strategiom i uzgodnienie harmonogramów wdrażania, które byłyby racjonalne z punktu widzenia wszystkich państw członkowskich stosownie do ich specyfiki. Ponadto, co się tyczy zaproponowanego forum na rzecz niebieskiej gospodarki i nauki, które ma zostać zorganizowane w 2015 r., Komitet zaleca, by społeczeństwo obywatelskie, w tym pracownicy i grupy zmarginalizowane, było w nim należycie reprezentowane.

2. Wyjaśnienie i kontekst

2.1 W 2011 r. Komisja przyjęła komunikat w sprawie niebieskiego wzrostu⁽¹⁾, który ukazywał potencjał zatrudnienia związany z oceanami, morzami i wybrzeżem w całej Europie. Wskazano w nim również rolę, jaką energia oceanów może odgrywać w odniesieniu do większych możliwości zatrudnienia.

2.2 Obecnie szacuje się, że cały sektor morski wytwarza od 3 % do 5 % PKB UE, zatrudnia około 5,6 mln ludzi i generuje 495 mld EUR zysków dla europejskiej gospodarki. 90 % handlu zagranicznego i 43 % handlu wewnątrzunijnego odbywa się szlakami morskimi. Europejski przemysł stoczniowy, w tym pokrewne gałęzie przemysłu, odpowiada za 10 % światowej produkcji. W całej Europie działa prawie 100 tys. statków wykorzystywanych albo w rybołówstwie, albo w akwakulturze. Rozwijają się również inne, nowsze gałęzie przemysłu, takie jak wydobywanie surowców mineralnych i farmy wiatrowe („Zrozumieć politykę Unii Europejskiej – Gospodarka morska i rybołówstwo”, 2014 r., http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/pl/fisheries_pl.pdf).

2.3 Wiadomo również, że wszystkie państwa członkowskie i organy UE są zaniepokojone faktem, iż wykorzystanie mórz w sposób niezgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju zagraża kruchoj równowadze ekosystemów morskich. Stanowi to z kolei wyzwanie z punktu widzenia inicjatyw morskich mających na celu tworzenie większej liczby miejsc pracy i przyczynianie się do realizacji strategii „Europa 2020”.

2.4 Komisja jest również świadoma niedociągnięć wskazanych w ramach inicjatywy przewodniej „Unia innowacji”, takich jak niedoinwestowanie nauki, ograniczony dostęp do finansowania, wysokie koszty praw własności intelektualnej, powolne postępy w kierunku ustanowienia standardów interoperacyjności, nieskuteczne stosowanie zamówień publicznych oraz powielanie badań. Inne problemy wskazane w rocznej analizie wzrostu gospodarczego Komisji Europejskiej na 2014 r. to: niewystarczająca współpraca między sektorem publicznym i prywatnym w zakresie innowacji, niewielkie umiejętności wykorzystywania wyników badań w sferze produkcji i usług, a także rosnący niedobór kwalifikacji.

⁽¹⁾ „Niebieski wzrost” – szanse dla zrównoważonego wzrostu w sektorach morskich, COM(2012) 494 final.

2.5 Ograniczona jest dostępność danych dostarczających szczegółowych informacji na temat cech dna morskiego, takich jak mapowanie siedlisk i zbiorowisk i geologia dna morskiego, a także dotyczących innych niepewnych elementów związanych z morzem, co utrudnia szybszy rozwój innowacji.

2.6 Należy odnotować, że wiele inicjatyw realizowanych jest w ramach polityki Komisji Europejskiej. Dotyczą one między innymi:

- braku ograniczeń w udostępnianiu danych;
- integracji systemów danych;
- przyjęcia europejskiej strategii na rzecz badań naukowych dotyczących środowiska morskiego.

2.7 Pomimo reformy wspólnej polityki rybołówstwa tysiące społeczności przybrzeżnych podupada. Wiele z nich przekonuje się, że nie potrafi konkurować na morzach i potrzebuje dużego wsparcia w modernizacji floty rybackiej. Podupadają również usługi pomocnicze, takie jak budowa łodzi, konserwacja i świadczenie innych powiązanych usług.

2.8 Do mórz okalających Europę należą: Morze Adriatyckie i Jońskie, Ocean Arktyczny, Ocean Atlantycki, a także Morze Irlandzkie, Bałtyckie, Czarne, Śródziemne i Północne.

3. Kontekst komunikatu Komisji

3.1 W czwartek, 8 maja, Komisja przedstawiła plan działania dotyczący innowacji w niebieskiej gospodarce. Ogólnym celem komunikatu jest realizacja potencjału wzrostu i zatrudnienia, który tkwi w naszych morzach i oceanach. Zaproponowano w nim szereg inicjatyw, by pogłębić wiedzę na temat oceanów, poprawić umiejętności potrzebne do zastosowania nowych technologii w środowisku morskim i uściślić koordynację badań morskich. Zaproponowano następujące działania:

- Opracowanie cyfrowej mapy całego dna morskiego wód europejskich do roku 2020.
- Utworzenie internetowej platformy informacyjnej, która rozpoczęłaby działalność przed końcem 2015 r. i dotyczyłaby projektów w zakresie badań morskich realizowanych w ramach programu „Horyzont 2020”, a także badań morskich finansowanych ze środków krajowych. Ponadto służyłaby wymianie informacji o wynikach ukończonych projektów.
- Powołanie forum nauki i biznesu na rzecz niebieskiej gospodarki, z udziałem sektora prywatnego, naukowców i organizacji pozarządowych, aby pomóc w kształtowaniu niebieskiej gospodarki w przyszłości i dzieleniu się pomysłami i wynikami. Pierwsze posiedzenie tego forum odbędzie się w połączeniu z Dniem Morza 2015 w Pireusie w Grecji.
- Zachęcanie podmiotów w dziedzinie badań naukowych, przedsiębiorczości i edukacji do określenia zapotrzebowania na przyszłych pracowników sektora morskiego w perspektywie do 2016 r. i umiejętności, jakich będzie się od nich oczekiwać.
- Rozważenie możliwości utworzenia przez główne podmioty z dziedziny badań naukowych, przedsiębiorczości i edukacji wspólnoty wiedzy i innowacji (WWiI) w obszarze niebieskiej gospodarki na okres po 2020 r. WWiI, jako część Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (EIT), może stymulować innowacje w różny sposób, na przykład poprzez organizowanie szkoleń i programów kształcenia, wzmacnianie ścieżki od badań naukowych do rynku oraz tworzenie projektów innowacyjnych i inkubatorów przedsiębiorczości.

3.2 Niebieska gospodarka obejmuje między innymi następujące gałęzie przemysłu: akwakulturę, turystykę przybrzeżną, biotechnologię morską, energię oceanów i wydobywanie z dna morskiego.

3.3 Chociaż z gospodarczego punktu widzenia niebieska gospodarka stanowi o trwałości 5,4 mln miejsc pracy i generuje wartość dodaną brutto w wysokości prawie 500 mld EUR rocznie, to należy odnotować, że biotechnologia morską, energia oceanów i wydobywanie z dna morskiego wymagają jeszcze rozwinięcia jako czynniki rozwoju gospodarczego netto.

3.4 Komisja uważa, że każdy z tych sektorów może wnieść istotny wkład w niebieską gospodarkę w następujący sposób:

- Biotechnologia morską stwarza możliwości prowadzenia poszukiwań w celu sekwencjonowania DNA z wykorzystaniem nowej technologii podwodnej. Masa krytyczna wszystkich zainteresowanych krajów UE przyczyni się do powstania lukratywnych nisz rynkowych.
- Sektor energii oceanów wciąż powstaje. Jeżeli będzie odpowiednio zarządzany, może przyczynić się do realizacji celów w zakresie pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych i ograniczenia gazów cieplarnianych. Możliwość osiągnięcia wzrostu gospodarczego w wyniku zastosowania nowych technologii innowacyjnych wydaje się realna w świetle dotychczasowych postępów.
- Wydobycie z dna morskiego może przyczynić się do tworzenia miejsc pracy, gdyż wedle naszej wiedzy ilość surowców mineralnych znajdujących się na dnie oceanu jest potencjalnie ogromna. Jest prawdopodobne, że wydobycie tych minerałów z należytym uwzględnieniem ochrony środowiska wypełni luki na rynku w tych przypadkach, w których recykling jest niemożliwy albo nieodpowiedni, bądź obciążenie kopalni na lądzie jest zbyt duże. Mimo wciąż małej skali tego sektora, może on przyczynić się do osiągnięcia trwałego wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy dla przyszłych pokoleń.

3.5 Niebieska gospodarka czerpie korzyści z inicjatywy przewodniej „Unia innowacji”, której celem jest stworzenie środowiska przyjaznego dla innowacji. Nowy program „Horyzont 2020”, na który przeznaczono budżet w wysokości 79 mld EUR, jest największym programem UE w dziedzinie badań i innowacji.

3.6 W dokumencie wymieniono również niedociągnięcia tej inicjatywy, do których należą: niedoinwestowanie nauki, utrudniony dostęp do finansowania, wysokie koszty związane z prawami własności intelektualnej, powolne postępy w kierunku standardów interoperacyjności, nieefektywne wykorzystywanie zamówień publicznych oraz powielanie badań.

3.7 Do środków zaproponowanych przez Komisję należą:

- Począwszy od 2014 r. – stabilny proces, w ramach którego zadba się o to, by dane na temat środowiska morskiego były łatwo dostępne, interoperacyjne i wolne od ograniczeń użytkowania.
- Do stycznia 2020 r. – wielorozdzielcza mapa całego dna morskiego wód europejskich.
- Do końca 2015 r. – platforma informacyjna na temat badań morskich w ramach całego programu „Horyzont 2020”, jak również dostarczanie informacji dotyczących projektów z zakresu badań morskich finansowanych ze środków krajowych.
- W 2015 r. – pierwsze posiedzenie forum nauki i biznesu na rzecz niebieskiej gospodarki.
- W latach 2014–2016 – ustanowienie sojuszu na rzecz umiejętności w sektorze morskim.

3.8 Trzeba odnotować, że w dokumencie Komisji nie definiuje się „niebieskiej gospodarki”. EKES przyjmuje jednak do wiadomości definicję przytoczoną w trzecim sprawozdaniu wstępnym UE z marca 2012 r. pt. „Warianty oraz czynniki wspomagające zrównoważony wzrost dzięki oceanom, morzom i wybrzeżom”, w którym stwierdzono: „Niebieski wzrost definiuje się zatem jako »inteligentny, trwały wzrost gospodarczy i wzrost zatrudnienia sprzyjający włączeniu społecznemu, dzięki oceanom, morzom i wybrzeżom«. Gospodarka morską obejmuje wszystkie sektorowe i międzysektorowe działania gospodarcze związane z oceanami, morzami i wybrzeżami. Chociaż są one często przypisane do konkretnego obszaru geograficznego, powyższa definicja obejmuje również najbliższe bezpośrednie i pośrednie działania pomocnicze niezbędne do funkcjonowania sektorów gospodarki morskiej. Mogą się one odbywać w dowolnym miejscu, również w państwach śródlądowych. Zatrudnienie w sektorze morskim obejmuje wszystkie miejsca pracy (mierzone na podstawie ekwiwalentu pełnego czasu pracy EPC) w wymienionych wyżej obszarach związanych z oceanami, morzami i wybrzeżami.

4. Uwagi ogólne

4.1 Potencjał niebieskiej gospodarki w Europie uda się zrealizować, jeżeli państwa członkowskie i wszystkie zainteresowane strony, w tym społeczeństwo obywatelskie, będą aktywnie uczestniczyć w opracowaniu strategii politycznych i lokalnych rozwiązań w celu zaradzenia wielu niedociągnięciom określonym zarówno w inicjatywie przewodniej „Unia innowacji”, jak i wyszczególnionym w rocznej analizie wzrostu gospodarczego na 2014 r.

4.2 Inicjatywa przewodnia „Unia innowacji” ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju niebieskiej gospodarki. Konieczne będzie jednak zapewnienie jej znacznie większego wsparcia i rozwoju, jeśli ma ona zrealizować potencjał gospodarczy naszych mórz.

4.3 W kontekście europejskiego semestru Komisja musi zadbać o to, by krajowe programy reform państw członkowskich uwzględniały politykę odzwierciedlającą priorytety związane z niebieskim wzrostem.

4.4 Zanieczyszczenie morza, które w dużej części powstaje na lądzie, ma realne konsekwencje dla przyszłości zrównoważonej niebieskiej gospodarki. Podobnie możliwości zatrudnienia w niebieskiej gospodarce ulegną ograniczeniu, jeśli nie zajmiemy się w trybie natychmiastowym problemami środowiskowymi związanymi z działalnością wydobywczą z dna morskiego, a także potrzebą lepszej infrastruktury portowej i udoskonaleniami służącymi osiągnięciu przez przemysł stoczniowy lepszych wyników, jeśli chodzi o jakość środowiska.

4.5 Trudna sytuacja społeczności przybrzeżnych zależnych od niebieskiej gospodarki i dotkniętych szeroko rozumianym kryzysem gospodarczym w Europie wymagać będzie szczególnej uwagi w postaci ściślejszych powiązań z programami UE, takimi jak wspólna polityka rybołówstwa.

4.6 Strategie polityczne i środki mające zwiększyć wartość gospodarczą oceanów i mórz są w Europie rozproszone, co utrudnia stworzenie zrównoważonej gospodarki w ramach poszczególnych kategorii gospodarczych. Również umowy dotyczące niebieskiej gospodarki zawarte między Europą i USA oraz innymi globalnymi grupami interesu mogą przyczynić się do zwiększenia zatrudnienia.

4.7 Niebieska gospodarka zależna jest od rozwoju przemysłu stoczniowego obejmującego około 150 dużych stocznii w Europie, z których około 40 prowadzi aktywną działalność na światowym rynku dużych handlowych statków morskich. Stocznie (cywilne i wojskowe, zajmujące się budową i remontami statków) w Unii Europejskiej zatrudniają bezpośrednio około 120 tys. osób. W dokumencie Komisji należy bardziej szczegółowo przedstawić wkład tego sektora w całą niebieską gospodarkę.

4.8 Wraz z przyjętym w dokumencie podejściem naukowym należy włączyć do całego procesu strategię na rzecz turystyki przybrzeżnej, nie tylko w celu większego zainteresowania tą kwestią społeczeństwa obywatelskiego, lecz również po to, by odnieść korzyści ze zintegrowanej współpracy w ramach dwóch wizji tego procesu. Dla całego rozwoju nadrzędne znaczenie ma dostosowanie się do wymogów środowiskowych i wskazanie istniejących możliwości.

4.9 Dokument Komisji koncentruje się w dużym stopniu na badaniach naukowych, które są rzeczą jasną, że potrzebne, by utrzymać bezpieczny ekosystem. Kształtowanie polityki powinno jednak opierać się również na zintegrowanym podejściu. W związku z tym skutki działalności wydobywczej z dna morskiego muszą zostać potwierdzone naukowo i uwzględnione we wszystkich dziedzinach kształtowania polityki. Znalezienie odpowiedniej równowagi między potrzebą ochrony mórz a zasadnością ekonomiczną ich wykorzystania ma kluczowe znaczenie, jeśli ma to przynieść korzyść badaniom naukowym, zainteresowanym podmiotom gospodarczym, a także całemu społeczeństwu.

4.10 Wszelka analiza niebieskiej gospodarki wypadnie mniej przekonująco, jeśli nie poświęci się należytej uwagi upadkowi jej tradycyjnych sektorów, do których zaliczyć można niewielkie społeczności rybackie, przemysł stoczniowy i turystykę. Trzeba także odnotować skutki kurczącego się budżetu UE w tym sektorze.

4.11 Nie należy przy tym podważać możliwości przyczynienia się przez tradycyjne sektory do wzrostu zatrudnienia. Jeśli chodzi o akwakulturę, UE nie osiągnęła jeszcze samowystarczalności w zaspakajaniu popytu na ryby. Również przemysł stoczniowy oferuje istotne możliwości zwiększenia zatrudnienia. Ponadto zaspokojenie potrzeby unowocześnień infrastruktury portowej znacząco zwiększyłoby możliwości dotyczące zatrudnienia.

4.12 Niektóre strategie w zakresie innowacji realizowane przez państwa członkowskie już teraz wspierają ideę zrównoważonego rozwoju, a także „oceanu jako priorytetu krajowego”. Na przykład w portugalskim dokumencie „Krajowa strategia badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji w latach 2014–2020” przedstawiono prawidłowe wykorzystanie ekowydajnego transportu morskiego w przestrzeni morskiej bez granic w celu lepszej analizy przemysłu stoczniowego i jego integracji z logistyką portów w ramach globalnej logistyki. Dowodzi to zaangażowania państw członkowskich w tę kwestię oraz znaczenia niebieskiej gospodarki i wiodącej roli Europy w tej dziedzinie.

4.13 EKES jest zdania, że wyspy europejskie mogą odegrać szczególną rolę we wszystkich trzech obszarach niebieskiej gospodarki określonych jako dziedziny innowacji w tym sektorze, a jeszcze konkretniej w odniesieniu do energii oceanów. Z tego powodu EKES wzywa Komisję, by poświęciła szczególną uwagę wyspom w Europie – w zakresie objętym komunikatem – nie tylko ze względu na konkretne skutki, jakie niebieska gospodarka przyniesie tym obszarom, ale również z uwagi na ich potencjalny wkład w innowacje.

Bruksela, 15 października 2014 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Henri MALOSSE
